

Ture Nerman

Fascismen — den förvildade småborgarens revolt

[Ur *Brandtal mot nazismen* (Bokförläggarna Röda Rummet, 2019), sammanställd av Per Leander utifrån Ture Nermans arkiv på Arbetarrörelsen arkiv i Stockholm. För bokens innehållsförteckning m m, se sista sidan nedan]

Följande föredrag om fascismens väsen är daterat december 1933, alltså strax efter att Hitler hade tagit makten i Tyskland, medan Mussolini hade styrt Italien i snart tio år. Det framgår inte var talet hölls, men troligen var det en serie föreläsningar på flera platser (Volym 2.1.4.)

Det är lätt att i fascismen bara se Mussolinis eller Hitlers Napoleons-åthävor eller Görings sinnessjuka lystnad att härska genom att pina folk. Men vill man motverka fascismen, får man inte ta saken så enkelt och inte nöjas med att harnas akademiskt i det blå. Man måste söka förstå fascismen som social företeelse, studera den historiskt i dess sammanhang, undersöka den marxistiskt, vetenskapligt som varje historisk företeelse. Att bagatellisera fascismen är en dumhet, som kan hämna sej mycket blodigt.

Fascismens uppkomst och seger

Vi ska då först i korta drag se hur fascism och nazism har uppkommit och utvecklats. Ordet fascism kommer av latinets *fascio*, förening, och har bildats av *fasces*, det spöknippe som i forntiden bars framför de romerska liktorerna som tecken på deras straffande ämbete.

Italiens officiella fascism föddes i kriget och i nationalismens tecken. Italien dröjde ett år innan det bestämde sej för att ta parti i världskriget.

De italienska socialisterna tog klar ställning emot kriget, och när huvudorganet Avantis redaktör Benito Mussolini blev krigshetsare (på ententens sida) fockades han ur tidningen och ur partiet. Då bildade han en fascio för krigspropagandan och startade en tidning *Popolo d'Italia*.

Kriget gick ganska illa för Italien och det fick ringa byte vid fredsslutet. Missnöjet och nöden växte. Arbetarna vart revolutionära, besatte fabrikerna 1919-1920. Även bönderna angrep storgodsen. Men både arbetare och bönder hade dålig ledning och inget samarbete. Arbetarna var reformistiskt eller anarkosyndikalistiskt inställda.

Mot bönderna bildade godsägarna skyddskårer av deklasserade element, delvis förbrytare. Med dem kom Mussolinis fascister i förbindelse, besvikna krigsdeltagare, rotlösa, desperata.

I september 1920 lockades arbetarna att släppa fabrikerna genom regeringslöften att få kontroll över fabrikerna. Från sina fästen på landet ryckte fascistkåren fram med "straffexpeditioner" mot arbetarna vid strejker, anföll arbetartidningar, Folkets hus o.s.v. Det var verkligt militära anfall med maskingevär och handgranater. (När jag 1922 besökte *Avanti* i Milano, hade den angripits och var omgiven av taggtråd.)

Statsmakterna var välvilligt passiva. Faktiskt hade fascismen vunnit spelet redan innan den företog sin marsch mot Rom 28-31 oktober 1922. Mussolini var inte med de 8 000-10 000. Han föredrog att vänta i Milano; närmare gränsen, och se hur det gick. Det kunde ju misslyckas. Regeringen låtsades be kungen om belägringstillstånd. Kungen vägrade och kallade i stället Mussolini till regeringschef. Då kom han och hela hans parti till Rom. Deputeradekammaren – med bara 30 fascister av 540 medlemmar – vart förskräckt och gav Mussolini fullmakt att regera utan parlament, med diktatoriska dekret.

Lika lite som senare Hitler behövde Mussolini en revolution för att komma till makten. Det borgerliga samhället i upplösning och skräck för arbetarna kallade på bägge.

Mussolini och hans män hade varit mycket demagogiska och slagit omkring sej med radikala

fraser, som "jorden åt bönderna". Mussolini själv skrev flera gånger, senast 21 maj 1920 i *Popolo d'Italia*: "Vi kräver expropriation av storgodsens, av gruvor och transportmedel." Programmet, som publicerades i oktober 1920 i samma partiets huvudorgan, innehöll bl.a.

Jorden åt bönderna, konfiskering av en stor del av kapitalet, arbetarkontroll över industrin, skattefrihet för alla arbetande bönder, konfiskering av industrins krigsvinster, kvinnorösträtt, senatens avskaffande; en konstituerande församling skulle avgöra om republik eller kungadöme etc.

Hur höll nu Mussolini och fascisterna dessa sina löften? Jo, all lagstiftning till arbetarnas och böndernas förmån upphävdes och hela den borgerliga demokratin som fanns. Arbetarnas löner pressades ner, allmänningarna, som bönderna hade haft i århundraden, gavs åt godsägarna, aktieägarna fick lättnader, fackföreningarna avskaffades, skatterna höjdes, den kommunala självstyrelsen avskaffades och all makt lades i händerna på regeringskommissarier. Parlamentet blev en skugga, regeringsmakten ligger helt i fascistpartiets hand, men fascistpartiet är storfinansens, kapitalismens fasta stöd och storkapitalet råder med fascismen som bödel över folket, sedan den har krossat alla folkliga organisationer. En blodig terror rasade, massor av arbetare och även borgerliga opponenter mördades eller deporterades. Mest bekant är mordet på den socialdemokratiske riksdagsmannen Matteotti 1924, där spåren leder direkt opp till fascistchefen.

Nazismens uppkomst och seger

Den 5 januari 1919 startades på basis av ett äldre litet arbetarparti National-Socialistiska Tyska Arbetar-Partiet, NSDAP. Som medlem nr 7 anslöt sej en till börden halvsllovakisk f.d. dekorationsmålare Adolf Hitler. En ingenjör Gottfried Feder hade gjort ihop programmet men Hitler, som var en bättre talare, la fram det på partiets första massmöte den 24 januari 1920 i München.

Den 8-9 november samma år gjorde Hitler och general Ludendorff en kupp i München men slogs ner och Hitler fick 5 års fängelse, men blev släppt om några månader. I september 1930 gjorde Hitler sitt stora parlamentariska genombrott med 6 400 000 röster och 107 mandat, riksdagens näst största parti, närmast efter socialdemokraterna. I riksdagen drev nazisterna ingen praktisk politik, de bara terroriserade sammanträdena med demonstrationer och slagsmål. Så omöjliggjordes arbetet och parlamentarismen misskrediterades — en psykologiskt riktig politik av nazisterna. Vid presidentvalet 1932 fick Hitler i andra omgången 13,4 miljoner röster men Hindenburg valdes. I juli 1932 blev nazisterna riksdagens största parti med 232 mandat. Men i december samma år sjönk de till 194. Rörelsen var tydligt på nedgång, då kapitalismens kris och kanske främst godsägarnas intressen tvang dem att ta till Hitler som räddningsplankan. Den 30 januari utnämndes han till rikskansler, och genom ett hänsynslöst skräckvälde mot både arbetarpartierna och alla borgerliga motståndare och genom att själva tända på riksdagshuset och sedan skylla på kommunisterna vann nazisterna tillsammans med tysk-nationella urhögern en knapp majoritet vid valet 5 mars 1933, med 44 plus 8 procent. Redan i juni förklarade Hitler nazist"revolutionen" avslutad och kapitalismens välde var fullkomligt befast, sedan nazismen hade gjort bödelsgörat och slagit ner allt motstånd. (Jag kommer strax tillbaka till det.)

Fascismen i andra land

Mer eller mindre fascistiska diktaturer har tidvis rått eller råder även i andra land: Bulgarien från 1923, Spanien 1923-1930, Polen, Estland, Jugoslavien, Grekland o.s.v. Och nya försök kommer titt och tätt.

Fascismens organisation

Fascismen och nazismen har lärt sej massorganisationens konst av arbetarrörelsen. Men de

har inte tagit opp dess demokrati. Ledarväldet är i stället utmärkande. Det sammanhänger med den borgerliga demokratins upplösning i kapitalismens nedgång: man behöver en stark ledare, regissören som man blint lyder. Mussolini: *Il Duce*, Hitler: *der Führer*, ägnas nästan en religiös vördnad, hälsas som en gud. Ceremonierna går i det rent parodiska.

(Men man måste erkänna, att detta i någon mån också gäller den proletära diktaturen: Stalin dyrkas i Sovjets och Kominterns press rent barnsligt och tyska Kominternpartiet försökte göra Thälmann¹ till både arbetarklassens och hela tyska folkets frälsare. Fascismen och i någon mån kommunismen har smak för uniformer, partihälsningar och militära former.)

De fascistiska ledarna har ingen respekt för massan. Av otaliga uttryck därför ska jag återge ett par:

Hitler (till Strasser 1930, nu i tryck):

Arbetarnas stora massa vill inget annat än bröd och skådespel, den har ingen förståelse för några som helst ideal. Vi vill ett urval av det nya herrelagret, som är på det klara med, att det på grund av sin bättre ras har rätt att härska och hänsynslöst upprätthåller och säkerställer detta herrarvälde över den breda massan.

Göbbels (romanen *Michael*, 1929):

"Aldrig regerade folken sej själva. Detta vansinne har liberalismen hittat på."

Bogislaw von Selchow (nazistpoet):

"Ich hasse die Masse, die kleine, gemeine, den Nacken gebeugt; die isst und schläft und Kinder zeugt. Ich hasse die Masse, die lahme, die zahme..." [Jag hatar massan, de små, vanliga, med böjda nackar; som äter och sover och avlar barn. Jag hatar massan, den lama, den fogliga...]

Göring (privatsamtal 1932):

"Jag hatar mänskligheten."

"Hur kan ni då syssla med politik?"

"Den ljuva makten."

Betecknande för ledningsväldet är italienska partiets inträdesed: *"Jag svär att följa Ledarens befallningar utan något förbehåll och att tjäna den fascistiska revolutionens sak med alla mina krafter, om nödigt med mitt blod."*

"Tysken har inte den minsta idiom hur ett folk måste missledas om man vill vinna massornas anslutning." Detta i *Mein Kampf* strök Hitler i 12:e upplagan 1932. Han var färdig att ta ledningen av missledningen!

Hur är då fascismen närmare organiserad? I Italien är partiet redan förvandlat till ett stats-system; den så kallade korporativa staten. Där kan vi läsa framtiden — om vi går samma väg. Regeringschefen, det vill säga fascistledaren, är i lagstadgad högsta instans, ansvarig endast inför kungen, ej inför parlamentet. Han bestämmer själv antalet departement och tillsätter departementschefer. Mussolini har en gång haft åtta själv. Vid hans sida står Stora fascistrådet, i realiteten hans närmaste vänner och medarbetare, för närvarande cirka 25 personer. Rådet upprättar kandidatlistan till deputeradekammaren, avgör landets politik etc. Landet är en enda valkrets. Rösträtt har alla män över 21 år — som är upptagna på vallistorna! Av folkets 40,5 miljoner var 1929 röstberättigade 9,7 miljoner. Nästan alla deltagande röstade ja. Deputeradekammaren är intet organ för folkviljan utan utnämnes alltså i realiteten av Stora fascistrådet. Partiet har inget initiativ underifrån. Allt skötes av den på ledarens förslag utnämnde partisekreteraren, av ledaren utnämnes så provins- och lokalsekreterare.

Nazismens parti har ännu ej 1933 smält ihop med staten. (Den är dock på väg.) Ännu har man

¹ Ernst Thälmann (1886-1944), tyska kommunistpartiets Stalintrogne ledare. Han arresterades omedelbart efter nazisternas maktövertagande i mars 1933 och sköts den 18 augusti 1944 i koncentrationslägret Buchenwald.

klar dragen av sammansättningen under kampåren. Före 1933 hade Hitlers parti cirka 800 000 medlemmar. Det är organiserat efter bostad, i gatuceller, och efter yrke, i fackliga grupper. Man har nazistiska läkar-, lärar-, student-, gymnasist-, scoutorganisationer etc. och driftceller i fabrikena för att tränga ut marxister och skaffa nazister arbetet.

Partiet har sin central i Bruna huset i München med allehanda avdelningar likt departement: för jordbruk, ekonomi, press etc. Kärnan i nazistpartiet är S.A. (Stormavdelningarna). De organiserades för att slå ner all opposition på mötena, erövrade sedan gatan från arbetarna under oavbrutet krig mot dem. De är en fullt organiserad arme. Hitler räknade våren 1932 400 000 man S.A., däri väl inräknad S.S. (Schutz-Staffel, skyddskår), en elitkår som skyddsgarde kring ledningen. Hitler är själv överbefälhavare: OSAF Oberste Sturm-Abteilungs-Führer. Staben består av före detta officerare.

I sin kamp mot arbetarna har fascismen både i Italien och Tyskland begått de mest ohyggliga brott. Så kallade fehme-domstolar, hemliga partidomstolar, har kallblodigt undanröjt en mängd misshagliga motståndare eller överlöpare. Ur dessa kretsar utgick morderna på Liebknecht, Luxemburg, Eisner, Haase, Erzberger, Rathenau med flera. Flera sådana fehme-mördare sitter nu på höga poster i Hitlers Tyskland: så överstelöjtnant Schultz och Breslaus nya polischef Heines, som satt i tukthus för mord på arbetare.

Ledningen är officiellt ansvarig för ruskigheterna. Innan Hitler blev rikskansler, telegraferade han 1932 sin solidaritet till en grupp nazister som hotades med dödsdom för mord på arbetare. Göring har direkt tagit ansvaret på sej för allt som sker. 17 juli 1933 invigdes med officiell parad en minnestavla över de två nazister som 1922 mördade minister Rathenau² och när polisen kom sköt sej själva. Samtidigt borttogs minnestavlan över Rathenau. Sommaren 1933 mördades två avhoppade nazister, Schäfer och Bell, som visste för mycket om riksdagsbranden. Den senare förföljdes till och med in på österrikiskt område av en av Hitlers terrorgrupper och mördades.

Men den nationella statens intresse ursäktar alla våldsdåd, och borgarpressen i alla land tar alla ruskigheterna med ganska stort lugn. Annat är det, när en strejkbrytare får lite stryk!

Till den nazistiska våldsmentaliteten hör de mest avskyvärda saker, som t.ex. att ta gisslan. Om man inte kommer åt en misshaglig, så hämnas man på hans anhöriga, hustru eller barn eller föräldrar etc. När en okänd person hade sågat av den s.k. Hindenburg-eken i Berlin sommaren 1933, sattes alla kommunistiska fångar i landet på halv matranson i tre dagar.

Fascismens sociala plattform

Vad är det då för samhällsgrupper, som står bakom fascismen? Ty det är klart, att den har sitt sociala sammanhang. Det är överallt i stort samma medelklass. Fascismen är en typisk medelklassföreteelse — tills den har fått makten, för då blir den storkapitalets livvakt. Fascismen motsvarar medelklassens ideologi. Den är den ruinerade och förvildade småborgarens revolt. I normalare tider bryr sej inte småborgaren om politik. Men när krisen börjar hota hans egen existens, då blir han aktiv, reser sej till självförsvar. Men han är ett sammelsurium av grupper med olika intressen, därför kan han inte skapa ett klart program utan blir en desperat attack på allt och alla.

I sin upplösning har kapitalismen två vägar för sin räddning för tillfället: allians med socialdemokratin, *ministersocialism* — så länge det går — och sedan, när läget blir farligare: fascismen. Man skulle kunna kalla socialdemokratins ledande typ den mätta belåtna brackan, och fascismens den hungriga förvildade brackan.

Kapitalismens upplösning har stött ut massor av människor ur arbetsprocessen, gjort allehanda olika samhällsgrupper rotlösa, hopplösa, desperata. Det är främst småborgare av olika

² Walther Rathenau (1867-1922) tysk liberal politiker och utrikesminister under Weimarrepubliken.

slag: småhandlarna, hantverkarna, småföretagarna. De ser sin existens hotad av storföretagens allt våldsammare utveckling, av truster, Epa, Kooperation och så vidare.

I Tyskland hade inflationen efter kriget plockat dessa småborgare på deras besparingar fullständigt. 1913 fanns på sparkassorna insatta nära 20 miljarder mark, 1924 hade summan sjunkit till tjugofyra och ett halvt tusen. Dessa småborgare var naturligtvis så mycket mer hätska som de i sin egen ruin såg en hel del nya rika klättra opp och förbi dem, ofta pampar som kom sej opp genom arbetarrörelsen och ”demokratin”, inte sällan judar.

Där var vidare det stora lagret så kallade kragproletärer: kontorister, expediter och dylikt. De har ökat starkt. Medan i Tyskland de egentliga industriarbetarna 1907-1925 minskade något, ökade antalet anställda från 134 till 334 miljoner. De har det ofta sämre än kroppsarbetarna. Men de är heller inte stridbara, inte organiserbara, har föga klasskänsla, tror sej oftast vara borgare och ha möjligheter att stiga.

Där var vidare de allt sämre ställda bönderna, som undan för undan ruinerades av jordbrukskrisen och fick allt mindre betalt för sina produkter. De blev naturligtvis missnöjda, avundsjuka på arbetarna, förstod inte att när arbetarna har goda löner har bönderna hyggliga priser och när arbetarna har dåligt får de själva dåligt betalt.

Där var växande skaror av arbetslösa arbetare, som inte kunde få arbete och inte heller alls togs omhand av den byråkratiserade fackföreningsrörelsen, helst den arbetslösa ungdomen som aldrig hade fått börja arbeta och alldeles lämnades vind för våg av fackföreningsrörelsen i dess skråanda men därmed utlämnades till fascismen, som här använde demagogiska socialistiska fraser.

Där var mängder av *intellektuella*, överflödiga, arbetslösa. År 1930 hade Tyskland 140 000 studenter, och där råder sådan överproduktion på intellektuella, att man där lär ha 50 000 doktorer i olika fack arbetslösa. Undra på, att dessa ofta dyrbart utbildade intellektuellas missnöje lätt riktade sej mot strebrarna inom ”demokratin”, som klättrade opp fast ofta mindre begåvade — åtminstone i deras tycke.

Där var överhuvud hela denna urarva ungdom i miljoner, som känner sej hopplöst prisgiven åt svält och förtvivlan, som delvis hade förrått i kriget och arbetslösheten och nu ville desperat handling, vad som helst, gick med vem som helst, bara någon tog ledningen. Det är ju inget märkvärdigt med en del tanklösa ungdomars entusiasm för nazismen, man kan få apor och hundar att räcka tass. *Legoknechtsandan*.

Framför allt ville den ha platser. Det är betecknande, att vad nazismen i Tyskland hittills har förmått är att kasta ut massor av motståndare från avlönade poster och sätta in sina egna i stället. Man lovade åtminstone de 100 000 första partimedlemsböckernas innehavare befattningar. (Det har dock ännu inte lyckats.)

Till ett sådant parti, som lovar plundring och byte, kommer naturligtvis också en hel del fula fiskar, slödder, som har misslyckats på grund av kriminella eller andra sådana drag och nu är hatiska på dem som har platser. Typer som yrkesstrejkbrytaren eller till exempel Ola Vinberg³ här i landet. I Italien medverkade dessutom desillusionen efter kriget. I Tyskland har ententen stor skuld till läget genom den brutala Versailles-freden, Ruhr-ockupationen och mycket annat.

Småborgerligheten är oklar och fylld av motsättningar. Dess ideologi blir därför ingen klar proletär ideologi utan en typisk missnöjets ideologi, en allmänt hatfull jargong av den typ som fick sitt uttryck i den svenska tidningen *Fäderneslandet*, mest läst av medelklassen.

Fascismen har, mycket smart, fångat opp alla sorters missnöje. Arbetarna har man lovat högre löner, lantbrukarna höjda tullar, arbetarklassen socialismen, arbetsköparna privategendomens

³ Ola Vinberg (1885-1952) svensk nazist, polisspion och provokatör som infiltrerade arbetarrörelsen.

okränkbarhet, nationalisterna skadeståndsbetalningarnas avskaffande, ententen förpliktelseernas uppfyllande, republikanerna republiken, monarkisterna Hohenzollrarnas återinsättande, arbetarna revolutionen, företagarna kontrarevolutionen.

Ser vi så på

nazismens program före och efter segern

så finner vi, hur den medan den kämpar för att samla anhängare lovar brett och radikalt, hetsar mot storkapitalet, men hur den sedan, som förvaltare av storkapitalets stat, fullständigt prisger sina småborgerliga och proletära anhängare, sviker alla folkliga löften. Jag har förut visat det ifråga om den italienska fascismen. Hitlers nazism började också med stora radikala gester. Rörelsens ”oföränderliga” urprogram, skrivet av Feder, innehöll krav på indragning av alla krigsvinster, avskaffande av all arbetslös inkomst, nationalisering av alla banker, börser och truster, de arbetandes andel i storföretagens vinster, ålderdomspensioneringens utbyggande, medelklassens skyddande genom att kommunerna tar alla varuhus och hyr ut dem billigt till småföretagare, hänsynslös kamp mot ocker och svindel, Versailles-fredens upphävande och så vidare. Programmet slutade med, att partiledarna lovade, om nödigt med livet som insats, hänsynslöst göra allt för att genomföra det.

Hur Mussolini förverkligade sina löften har vi sett. Hur har Hitler förverkligat sina? Han har smart knutit an till tidens starkaste strömningar: nationalismen och socialismen. Det nationalistiska rättare det statligas, är oerhört starkt i kapitalismens upplösning, i den internationella världshandelns förfall. Socialismen är massornas naturliga inställning mot kapitalismen, de fattar att den är skulden till eländet. Särskilt var ju arbetarmassorna sedan generationer inställda för socialismen — och missnöjda med socialdemokratins svek mot socialismen. Nazisterna har högljutt skrikit om socialism. Så förklarade Gregor Strasser: ”Vi är socialister. Vi är dödsfiender till det nuvarande kapitalistiska systemet... och vi har satt oss före att under alla omständigheter utrota detta system.” Göbbels (i Michael): ”Borgardömet viker och arbetardömet rycker fram. — Borgare, det är ett fruktansvärt skymford. Vi är alla socialister i arbetets revolution. Vi vill alla arbetardömets seger över penningen. Detta är socialism.”

Men nazismens ”socialism” var oärlig, var falsk. Hitler själv, socialt ytterst okunnig, blandar ihop socialistisk och ”social” och menar därmed delaktighet i en folkenhet, den tyska. Vid andra tillfällen förklarar sej nazisthövdingarna för kapitalismen, vars hantlangare de ju också är. Samme Strasser förklarade i september 1932: ”Vi erkänner privategendomen. Vi erkänner det privata initiativet. Vi är emot socialisering av industrin, vi är emot socialisering av jorden.”

Efter sitt regeringstillträde har Hitler också helt böjt sej för storkapitalet. Han förklarade 6 juli 1933, att revolutionen var avslutad och inga angrepp får göras mot näringslivet. Hans rikskommissarie för industrin Wagener, som inte hastigt nog begrep att lyda order, sattes i fängelse ett slag och avsattes. *Dagens Nyheter* rapporterade 20 augusti 1933 under rubriken ”Nazistledare häktad; störde arbetsron”:

”WEIMAR, lördag. För att förebygga alla vidare ingrepp i näringslivet och särskilt vid kallverket i norra Thüringen har inrikesministeriet i näringen sett sig nödsakat att låta anhålla distriktsledaren för den nationalsocialistiska driftcellorganisationen i Sondershausen. Riksregeringen har ofta nog hänvisat till att näringslivet måste ha lugn för att arbetslösheten skall kunna bekämpas, framhålles det i meddelandet om åtgärden.”

Och industrins ledning gavs åt ett ekonomiskt råd, bestående av de storindustriella ledarna Krupp, Siemens, Thyssen, Vögler etc. Sedan den nye ekonomiministern Schmitt förklarar den nya kursen för storkapitalisterna på ett möte, reste sej (enligt *DN* 24/71933 ”storindustrins överstepräst baron Krupp von Bohlen” och ”tackade ministern i ordalag som om en sten fallit från hans hjärta”). Det är ju också onekligen fina representanter för den tyska socialismen, dessa herrar: Krupp, Siemens, Thyssen etc. Omedelbart efteråt har strängaste

straff proklamerats mot alla ingrepp i näringslivet, till och med dödsstraff.

Sedan alltså Hitler svikit småborgarna och utlämnat dem helt i storkapitalets händer, så fortbestår de stora varuhusen och kapitalets koncentration fortgå obehindrat. Hitler har givit storindustrin storbeställningar, (rustningsarbetet), men småborgarna får dra veven. De kan inte betala sina skatter, växelprotesterna på småbelopp ökar kraftigt.

På samma sätt har Hitler lurat bönderna. Dem har han utlämnat åt de preussiska junkrarna. Inför junkrarna har han kapitulerat som inför storindustrin. Bönderna hade lovats skattestrykningar, arrendesänkningar, lägre låneränta och så vidare. Räntan skulle ner till två procent, man hetsade vilt mot Hugenberg⁴ för att han inte ville gå under fyra och en halv procent. Hugenbergs ränta kvarstår.

Det sociala programmet då? Hitler strävar tydligen till en lagfäst nationell arbetshär, som i Mussolinis Italien, där samhällsordningens grundcell är den fackliga gruppen av arbetare eller företagare eller fria fack. Dessa syndikat inlemmas, om de godkännes, i staten, men erkännandet kan när som helst återtas. Och bara fascistiska syndikat får finnas. Och vid sidan av syndikaten finns oppifrån skapade korporationer av både företagare och arbetare, statsorgan, alltså organ för fascistpartiet, och de står över syndikaten.

Hitlers uppgifter, att arbetslösheten har minskats, är rena bluffen. Man räknar inte dem man inte vill ge arbete, och dem man kör bort. Något uppsving har givetvis krigsindustrin fått, och ledarna har det flott.

Utrikespolitiskt växte sej nazismen stark i våldsam nationalism och hets mot Versaillesfreden. Som regeringschef har Hitler redan flera gånger måst svika det programmet, högtidligt lovat respektera Versailles och Österrikes frihet. Men eljes gör man allt för att hetsa mot Österrike. Nazisterna har begått en massa attentat där, man har sökt strypa det ekonomiska genom trafikspärr, man hetsar med flygblad från flygmaskin och i radio, de tyska nazisterna har till och med skjutit en österrikisk gränsvakt.

Allt vad Hitler har kunnat göra för att tillfredsställa sina anhängares nationalistiska lidelser, det är förföljelserna mot judarna — som jag strax kommer till.

Den fascistiska staten förnekar officiellt all klasskamp: den är enligt Hitler också ett påhitt av Marx, och med nazismens seger är klasserna avskaffade, alla goda element är ett enda tyskt folk. I själva verket är systemet det mest ohöjlda organ för kapitalistklassens diktatur. Och den strävar att föreviga sitt välde genom en medeltida feodalstatlig ståndregim. ”*Det är uppenbart, att medeltidens ekonomiska liv med dess länsväsen, dess skråordningar och... frånvaron av judar och banker, ter sig som ett förlorat paradiset.*” skrev K. A. Damgren i *Svenska Dagbladet* (24/9 1930).

På det kulturella området har nazismen kommit hela kulturvärlden att både hånas och hånle genom alla sin för småborgarna tillskurna, groteskt brackiga dekret. Småborgarna ser sin centralpunkt i hemmet. Följaktligen ska det ”gamla” tyska hemmet från 1800-talets början (som de flesta inte hade heller då) återställas. För det första ska kvinnan pressas ner till köks- och sängkamarvarelse. Mussolini har predikat, att den italienska kvinnans högsta uppgift är att föda massor av barn. Hitler förkunnar samma lära. I sin bok Michael förklarar Göbbels öppet: ”*Kvinnan har till uppgift att vara skön och föda barn till världen.*” Kvinnan ska vara den trötta krigarens rekreation. Ja, det räcker för henne. Möjligen kan hon dessutom få sy kuddar med hakkors på till Hitlers födelsedagar.

Staten ska bli ett enda stort stuteri, massor av barn ska avlas. Men Hitler och Göring föregår inte med gott exempel. Anledningen lär vara den, att de är sexuellt perversa och förtjusta i

⁴ Alfred Hugenberg (1865—1951) tysk industriman och ledare för det konservativa Tysknationella folkpartiet som gick i allians med nazisterna x933. Näringslivsminister i Hitlers första regering.

barn. Göring var redan under sin vistelse i Sverige utpekad för sitt intresse för pojkar

Nazismen har vidare förbjudit de omoraliska internationella danserna, både jazz och foxtrot och one-step, och propagerar en äkta tysk dans kallad Gleichschrittlern. Likaså har man infört en ny frisyr, helt tysk, grundat en officiell patriotisk modebyrå och utgivit en äkttysk kokbok. Så nu får man väl inte längre äta ris och dricka kaffe, för de växer ju inte i Tyskland. På nazistiska tillställningar ska hållas noggrann kontroll, så inte det smyger in damer som använder läppstift. *”Den tyska kvinnan ska åter vara typen för den germanska modern, och den tyska ungmön ska förbereda sej för den ära som väntar henne, så att hon en gång är värdig.”* (På Hitler och Göring väntar dock flickorna förgäves.) Kvinnorna avskedas. De ska till hemmet, men för många blir det gatan.

I uppfostran är nazismen oerhört brutalt nationalistisk. Man lär barnen hata all fredssträvan, hata Tysklands grannar, hata alla marxister, hata alla judar, all internationalism. Inga mot nazismen fientliga ungdomar får besöka universitetet. Skolväsendet ska reduceras. Vetenskapen har gjorts om till nazistiskt propagandainstitut. Rasläran blir huvudämne. De religiösa organisationerna har med våld pressats under naziststyre. Kyrkan är tysk kyrka, kristendomen tysk kristendom.

Det är natt över Tyskland. Alla betydande forskare har flytt eller avskedats som ofosterländska. Författarna lika så. Det är nollorna som sitter i ämbetena. Heines staty har tagits bort. All betydande litteratur förbjuds och bränns på bål, men skräplitteraturen finns kvar. *Kampen mot fascismen är kampen för kulturen!*

Fängelseregimen har fruktansvärt brutaliserats. Göring, sadisten, morfinisten, har direkt kommenderat till hårdhet. Extra brutalitet ska visas ”statsfiender” ur de intellektuella kretsar.

Det är betecknande, att nazismen med sina knektideal har fått sådant grepp om den av demokratin försummade, urarva ungdomen med dess ideal av krig och enskilda hjältar. Hitlers ungdom stimuleras med betecknande hjältar. Där är den av fransmännen för brosprängning i Ruhr skjutne Schlageter,⁵ som görs till nationalhjälte men i verkligheten inte alls hade något fosterländskt patos, han förklarade till franska kommandanten att han struntade i fosterlandet och bara hade tänkt på sin privata ekonomi. Förrådde sina kamrater. Där är pekoralpoeten Horst Wessel,⁶ om vilken man sjunger en blodig, hatfylld nationalsång. Han blev inte alls, som det påstås, dödad av kommunister. Han var en sutenör som blev mördad av en annan sutenör. Betecknande är hur Rathenaus två mördare också görs till nationella hjältar. Och så Hitler förstås — han är guden, ledaren, hjälten över alla, jämförd med alla storheter: Bismarck, Fredrik den store, Luther, ja — Jesus. Han är guds son på nytt kommen i världen, han är frälsaren — ja, kapitalets frälsare — ett stycke framöver. Men det blir en frälsning som slutar med förskräckelse.

Dyrkan av Hitler är ett fullkomligt känslorus. Till och med den eljes mera intellektuellt betonade Göbbels blir religiös då han skildrar sitt första sammanträffande med Hitler, på ett möte i München. (*Michael*):

”Plötsligt står en man i talarstolen och börjar tala. Det är ingen talare. Det är en profet. Svetten rinner i strömmar nedför hans panna. I detta gråa bleka ansikte glöder två ögonstjärnor. Hans händer knyter sej. Som till en domedag dundrar ord för ord och sats för sats. Jag vet inte längre vad jag gör. Jag är som från mina sinnen. Jag ropar hurra. Ingen förundrar sej över det. Han däroppe ser ett ögonblick på mej. Dessa blå ögonstjärnor träffar mej

⁵ Albert Leo Schlageter (1894-1923) var en tysk högerextremist som organiserade sabotage av järnvägen i det av Frankrike ockuperade tyska Ruhrområdet efter första världskriget. Han greps och avrättades av fransmännen.

⁶ Horst Wessel (1907-1930) tysk nazist och en av ledarna för SA i Berlin. Wessel var även hallick (sutenör) och hamnade i konflikt med sin hyresvärd då denne fick reda på att Wessel använde sin lägenhet som bordell, vilket slutade med att Wessel blev mördad. Nazisterna skyllde dock mordet på kommunister och Horst Wessel gjordes till en omsjungen martyr för den nazistiska rörelsen.

som eldstrålar. Det är en befallning. Från detta ögonblick är jag född på nytt. — Nu hör jag ingenting mer. Jag är som berusad. Med ens står jag högt oppe på en stol över alla dessa människor, står och skriker: Kamrater! Frihet! Jag kan inte längre säga vad som sedan skedde. Jag vet bara, att jag lade min hand i en fast manshand. Det var ett löfte för livet. Och mina ögon sjönk i två blåa stjärnor:”

Ja, så låter det i Göbbels egna ord. Fullständigt tungomål.

Antisemitismen

”Om man vid världskrigets början eller någon gång under kriget satt tolv- eller femtontusen av dessa hebreiska folkfördärvare (nämligen marxisterna) under giftgas så hade frontens millionoffer ej varit förgäves. Om tolv tusen skurkar undanröjts i rätta ögonblicket, hade det kanske räddat en million värdefulla tyska liv.” Så lyder Hitlers förklaring på Tysklands nederlag och hans recept mot nederlaget. En viktig del av nazismen är läran om den germanskariska rasförnämligheten och det därmed förbundna rashatet.

Pratet om germanerna som arier är ovetenskapligt nonsens. Ariskt kallades indierna och perserna språk i forntiden. Det har drivits en del ofog med prat om en arisk ras, dit germanerna skulle höra, och germanerna skulle så vara världens främsta härskarfolk. Germanerna är långvuxna, blonda och blåögda. Svenskarna är det mest rasrena germanska folket och ändå bara tio procent. Tyskarna är ett riktigt mischmasch av alla möjliga folkslag: germaner, ganska lite, slaver, vander, judar.

Ser man nu på nazisternas hövdingar, så är de allt annat än germaner. Hitler är halv slovak och man har grävt fram en judisk stamtavla åt honom. Göring är en typisk sydlänning. Göbbels allt annat än german, heter fatalt nog också Jåsef — hur kan man? Vi verkliga germaner betackar oss för släktskapen. Men nu drömmer dessa rasbastarder, som tyskarna och inte minst nazihövdingarna är, att samla ett rike från Skandinavien till Medelhavet, naturligtvis under tyskt välde. Tack!

Med fraserna om den nordiska rasen, de ariska germanska herremänniskorna förenar man hetsen mot en enskild ras: judarna. Judarna är inte många i Tyskland, men de är ändå 600 000 eller en procent av folket.

Det går nu inte att förneka, att judarna i till exempel Berlin har att uppvisa många vidriga typer, att en hel del motbjudande ”nyrika” uppkomlingsbrackor var judar, svindlare och gulascher som till exempel bröderna Barmat,⁷ som socialdemokratins ledning var skandalöst insyltad med. Det har varit mycket tacksamt att hetsa mot judarna i Tyskland, särskilt bland småhandlarna, som i judarna såg svåra konkurrenter.

Jag ska inte skildra den vidriga hetsen och förföljelserna mot judarna, som väckte harm i alla världens kulturkretsar och isolerade Hitlers Tyskland. De får inte studera vid högskolorna, de får inte vara lärare, läkare, advokater, annat än i mycket ringa antal. Det var ju retfullt, att judarna är bara en procent i tyska folket, men tio procent bland tyska nobelpristagare. Judarna är tydligen intelligenta än tyskarna.

Rashetsen är en ovetenskaplig känslighet. överhuvud vädjar hela naziströrelsen till de primitivaste känslorna, de mest negativa, hatet, avunden. Det vanligaste adjektivet i Hitlers bok *Mein Kampf* är ”förljugen”, använt om alla motståndare. Bara nazismen har sanningen. ”Intellektet är en fara för karaktärsdaningen”, säger Göbbels i sin roman. Eljes den intellektuellt bäst utrustade av toppfigurerna blir också han fanatisk, dum, ointelligent, när han talar om judarna. På samma sätt Göring.

⁷ Bröderna Julius och Henry Barmat utnyttjade under och efter första världskriget inflationen och krisen i Tyskland till att göra stora vinster på handel med livsmedel.

(Mitt sammanträffande vintern 1925-26:
 ”Ni tappar intellektets kontroll överkänslan.”
 ”Det vet jag. Men jag kan inte annat.”)⁸

I storkapitalets sold

Det är naturligt, att ett kapitalistiskt parti som fascismen-nazismen har ekonomiskt stöd av storkapitalet. Liksom Mussolini hade det, så har också Hitler behövt pengar för sin inbördeskrigsarmé på 400 000 man, sitt Bruna hus, sina funktionärer och sina stora propagandafälttåg. Vid presidentvalet 1932 hölls cirka 50 000 nazistiska propagandamöten, möten i varje vrå av landet. Man har också, genom avslöjanden av före detta nazister med flera, fått veta, att Hitler under sina första år fick pengar av Bayerska industriförbundet och dess ledare Aust men också troligen av Stinnes. När den tyska ekonomin stabiliserades, behövdes inte Hitler och då drogs understödet in. Därav bland annat kom nazismens sammanbrott 1933.

Senare har Hitler fått pengar av sydtyska industrimän som pianofabrikanten Bechstein och av den sachsiska textilkungen Mutschmann. Med nazismens framgång 1933 blev förbindelsen med storkapitalet allt starkare. Nu fick Hitler bakom sej kolkungen Kirdorf, stålkonungen Thyssen, och bröderna Lahusen, ledare för Tysklands stora textilkoncern Nordwolle. En mängd storgodsägare stöder också Hitler. Furstliga föredettingar också, till exempel den mycket rike hertigen av Koburg. Hitler lär också ha fått två miljoner av ex-kaisern. Han har tackat storkapitalet med att nu även officiellt ge det all ekonomisk makt genom ekonomiska rådet. Någon ”erövrare” var aldrig Hitler. Han har inte tillkämpat sej makten. Han fick den i nödens tid som kapitalets bödel över tyska folket.

Fascismen som samhällsfenomen

Ser man på fascismen som ett samhällsfenomen historiskt, så kan man inte säga, att den bara är ett fenomen efter världskriget. Den tillhör ett bestämt växelförhållande mellan klasserna och en bestämd situation i det kapitalistiska samhället, och det växelförhållandet, den situationen har funnits förut också. Så har Marx skildrat samma läge vid Napoleon III:s makterövring: en revolutionär situation utan ett målmedvetet revolutionärt proletariat. Så var det då och därför kunde småfolket fångas upp demagogiskt av Napoleon. *Bonapartismen* är den stigande borgarklassens kontrarevolution mot proletariats första medvetna offensiv 1848.

Fascismen i vår tid är samma borgarklassens kontrarevolutionära framstöt men nu under kapitalismens nedgångstid, under imperialismen. Samma läge fanns och analyserades av Lenin i Ryssland sommaren 1917, i Italien 1920, det fanns i Tyskland efter demokratins sammanbrott 1933. På de andra ställena saknades en revolutionär förmåga att passa läget, men i Ryssland fanns en arbetarklass med en medveten marxistiskt-revolutionär ledning, bolsjevismen, och där blev utgången också en annan.

Fascismens utsikter

Och vad har nu fascismen för utsikter att utföra något, att överhuvud kunna hålla ställningen? Vad kan den komma att betyda nationellt och för den internationella utvecklingen?

När man vill söka svara på den frågan, måste man ta hänsyn till den stora skillnaden för fascismen i Italien och nazismen i Tyskland. Mussolini kom till makten i en uppgående

⁸ Nerman syftar här på ett privat möte han hade med Hermann Göring när denne bodde i Stockholm på 1920-talet. Göring ville träffa den kände svenske kommunisten och bjöd Nerman till den lägenhet vid Odenplan där han hyrde ett rum hos en svensk överklassdam. Under samtalet blev Göring hätsk när han började prata om judar, varpå Nerman uppmanade honom att behärska sig. Vid ett tillfälle var Nerman också orolig att Göring skulle ta fram en revolver och skjuta honom. Se Ture Nermans memoarer *Allt var rött*, s. 343. [På marxitarkviet: [Allt var rött](#)]

konjunktur, i ett mindre industrialiserat land med tillväxtmarginal, även fascismen kunde bygga ut industrin. Mussolini stötte sej därför heller inte med de andra makterna och fick stora lån att hålla sej flytande på. Men Mussolinis Italien sitter minst lika illa till som andra kapitalistiska stater i krisen: jättearbetslöshet, en valuta som vacklar. Där hotar alltså inflationen. Slugt har Mussolini upprättat ett ganska intimt samarbete med Sovjet-Unionen. Han har större möjligheter än Hitler att hålla sej.

Hitler kom till makten i en förtvivlad ekonomisk situation. Hans anhängare är till stor del proletära och utarmade. Därför måste han skramla mer mot utlandet och hetsa mot judarna, skrodera mot ”fiender”, då han inte kan ge anhängarna någon ekonomisk bättring. Ej bröd därför skådespel. Därmed har han också isolerat sej farligt. Vidare är Tyskland redan så starkt industrialiserat, att det har svårare att klara sej självt, hur man än försöker rusta för självushåll i industri och jordbruk.

Vad kan man vänta i Tyskland? Hitler kan inte ändra den tyska kapitalismens grundkaraktär som monopol- och trustkapitalism, hur småborgarna än önskar det och hur han än har lovat det. Han kan det lika lite som Mussolini har hejdat kapitalismens utveckling i Italien på tio år. Finansoligarkien förblir alltjämt härsarklassen.

Hitler skulle kunna ge småborgarna någon ljusning, om krisen snabbt gav med sej eller om den givna inkomstfördelningen kunde förskjutas till småborgarnas fördel. Men redan har Tysklands läge under Hitlers regim betydligt försämrats. Nya industrianläggningar är knappast tänkbara, då de som finns kan användas bara delvis. Byggnadsverksamheten har gått starkt tillbaka, lönerna sjunkit. Därmed har köpkraften försvagats. Handeln sjunker. Nya attacker på arbetarnas löner kan väntas nu när deras organisationer är sönderslagna. Så minskas köpkraften och fördjupas krisen. Exporten har gått enormt tillbaka. Den internationella judeblockaden har nog medverkat. Arbetarklassen bör hjälpa till. Köp inga tyska varor!

Varuhuset har inte stängts. Deras omsättning var bara fyra procent av hela småhandelns omsättning. Deras försvinnande skulle alltså inte minska småhandlarnas och småverkarnas svårigheter. När arbetarnas löner sjunker, får bönderna självklart sämre priser på sina produkter. De anställda har heller inga ljusa utsikter. Finanskapitalet har inte satt Hitler på hans post för att han skulle höja deras löner, utan för att sänka dem.

Man har givit tiotusental nazister arbete, men lika många andra har körts bort från arbetet. Man kan inte ens hålla löftet att ge innehavarna av de 100 000 första partimedlemsböckerna platser.

Om någon förbättring har visat sej på någon front av den tyska industrin, så är det inom krigsindustrin. Där arbetas för fullt, som ett led i den våldsamma upprustning Tyskland nu bedriver i rak strid mot Versailles-freden. Hela nazismens så kallade nationella arbetsprogram går ut på kriget: vägbygge, ökad bilproduktion, (bland annat uppmuntrar man sänkt bilskatt), lantushållningens intensifiering, riksmonopolet för import av fettämnen, arbetstjänsten, ungdomens fostran, sporten, propagandan för luftvärn (i radio har jag själv hört det om kvällarna), propaganda av alla slag — allt är en klar förberedelse för kriget. Och allt är just anlagt på den östra gränsen: mot Polen och Sovjet-Unionen.

Medan importen har sjunkit katastrofalt, liksom exporten, har plötsligt importen av järn och koppar ökat kraftigt. Allt tyder på, att Tyskland öppet och hemligt utbildar miljontals soldater, förbereder väldiga rustningar, giftgaser etc. Vad man kan vänta av fascismen-nazismen det är kriget och därtill det andra medel, kapitalismen ännu har kvar att hålla sej flytande på: inflationen. Den kommer att ytterligare sänka de småborgerliga och proletära elementen i elände.

Ett kraftigt bevis för nazismens stora svårigheter är den ökade terrorn. Terror är alltid ett tecken på svaghet. För att bemantla misslyckandet inåt och utåt, i inrikes- och utrikes-

politiken, tillfredsställer man nu sina vildaste anhängares hat och hämndlystnad med ytterligare skräckvälde över motståndarna, som görs till syndabockar för det egna misslyckandet. Och ändå växer besvikelsen långt in i de egna leden. Man måste till och med hårt bestraffa de egna.

Kommer nazismen att falla och när kan den väntas falla? Vi ska inte vänta oss det fallet alltför fort. Hitler har oerhörda militärtekniska maktmedel och propagandamedel. (Att det utnyttjas hör man var kväll i radio. Tyska radion är helt nazistpropaganda.) Kanske stupar nazismen på inre splittring. Hitler är väl truten, en sorts djurtämjare, en fanatisk religiös landsknekt utan större intelligens. Göring är intelligentare men framför allt den omåttliga viljemänniskan, morfinist, sinnessjuk emellanåt och därför redo till precis vad som helst. Göbbels är en inkvisitortyp, en orm, slug och hatisk. Vad ska ske, när Hindenburg snart måste dö? Säkert blir Hitler då president. Men då måste väl Göring bli rikskansler. Därmed slår kanske kampen mellan dem ut i full låga och Göring knäcker Hitler. Eller slår Hitler och Göbbels tillsammans ner Göring och spärrar in honom på det dårhus där han hör hemma.

Man kan också vänta fascismens fall i ett krig. Men hur den än kommer att falla, en sak kan vi vara vissa om: att dess fall kommer att kosta hundratusentals fångar och motståndare livet. Män som Mussolini och Göring kommer inte att väja för bartolomeinätter hur blodiga som helst.

För arbetarklassen gäller det att studera fascismen marxistiskt och möta den marxistiskt. För det första är en sak alldeles klar: den tyska liksom den italienska socialdemokratins väg är oduglig. Det gäller i stället för att försvara den borgerliga så kallade demokratin genom att alltjämt gå åt höger göra rent hus i allt det skräp som har hopat sej också i arbetarrörelsen, rörelsens förbräckande, insylningen med storkapitalet, mångsyssleriet.

Det gäller samla opp allt missnöje men se till, att det inte finns någon anledning till folkligt missnöje med arbetarrörelsen. Kom ihåg, att fascismen är den förvildade småborgarens revolt. Det gäller därför också att ta opp småborgarnas missnöje, ta opp alla slags missnöje, alltid med klart marxistisk kamplan.

Det gäller för det andra att samla ungdomen. Även om den är primitiv i mycket. Fackföreningsrörelsen måste ta hand om de unga, arbetarrörelsen måste suga opp de ungas missnöje, ge dem marxistisk skolning, ideal, utlopp för deras dådskraft.

Det gäller slutligen framför allt annat att samla arbetarklassen på revolutionär socialistisk grund. Arbetande och arbetslösa. Kan inte socialismens klass, arbetarklassen, nu hävda sin ledarställning; då sopar kapitalismen bort hela arbetarrörelsen och kastar världen ut i nya krig.

Det måste vara slut nu på inbördesgrälet. Alla ärliga socialistiska partier måste börja söka vägen till enhet. Det gäller oss alla, inte bara kommunisterna, det ser vi tydligt både i Italien och Tyskland. När man i Sverige sköt på demonstranterna i Ådalen, frågade man inte efter vad för märken de bar, socialdemokratiska, syndikalistiska, kommunistiska. Man sköt på klassen. Kapitalismen och dess livgarde fascismen slår ner klassen.

Det är för sent att gräla om varandras fel bland revolutionära socialister. Socialdemokratin är helt ur spelet. Kan Komintern samla oss revolutionära socialister, då är det bra. Kan den det inte, så måste vi samlas ändå. Är partiledningarna odugliga att samla arbetarklassen i dess ödesstund, undan då med partiledningarna. Och bilda enheten underifrån!

I Sverige är fascismen på stark frammarsch — farligast är Nationella Ungdomsförbundet. Lindman⁹ har begärt att kommunisterna ska förbjudas. Unghögern har bildat kamptropper, krävt förbud på röda fanor. Deras nya ledare, som blir högerns nya ledare, är redan 3/4-nazister.

⁹ Arvid Lindman (1862-1936) svensk politiker, ledare för Högerpartiet, nuvarande Moderaterna.

Vill ni att era fanor ska rivas ner, ett möte som detta upplösas av ett par osnutna fascistpojkar? Nej. Men då har jag bara ett råd: Snyt dem då i tid. Starka enhetliga arbetargrupper på varje plats, som försvarar sej, det är vad som behövs. Detta vill arbetarna nu. Slå ner de ledningar som står i vägen — vilket parti de än tillhör!

Bagatellisera inte fascismen, den förvildade småborgarens revolt. Sätt emot fascismen den upplysta arbetarklassens socialistiska revolt! Kampen mot fascism och nazism är kampen mot kapitalismen! Enda räddningen ur krisen är socialismen.

Studera därför fascismen marxistiskt — och bekämpa den marxistiskt!

<p style="text-align: center;">Ture Nerman BRANDTAL MOT NAZISMEN</p> <p style="text-align: center;">BOKFÖRLÄGGARNA RÖDA RUMMET</p>	<p><i>Boken sammanställd av Per Leander.</i></p> <p>Innehållsförteckning</p> <p>Förord av Per Leander Fascismen — den förvildade småborgarens revolt Är nationalsocialism socialism? Kulturkamp Krig — Revolution Vad är demokratin för borgarklassen? Ska gangstern bli världens herre? Sanningen om Spanien Don Quijote ger hopp i en hopplös tid Sverige 1940 —1945 Är nazismen död? Kommunisterna — förr och nu På trots! Jultal i radio Personregister</p>
--	--

Lästips

Per Leander: [Ture Nerman - Kommunistisk agitator med eller utan Moskva](#)

Och av Nerman:

[Trots allt! Minne och redovisning](#) (sista delen av Nermans memoarer)

[Spansk resa våren 1937](#) (klassiskt reportage)

[Kommunisterna. Från Komintern till Kominform](#) (kritisk historik)